

Fiberdragning i Vallerstadtrakten

L2010:7157 m fl

Vreta 5:1 m fl

Vallerstads och Allhelgonas socknar

Mjölby kommun

Östergötlands län

Anders Olofsson

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Vreta 5:1, Hassla 16:2 m fl
Socken/stad	Vallerstad, Allhelgona
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2010:7157 m fl
Digitala fastighetskartans blad	647_50_55
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	RTK
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-14322-2021
Länsstyrelsens handläggare	Helena Hulth
ÖM dnr	0220/21
ÖM projektnr	001889
KMR uppdragsnummer	202101551
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Utsikt Bredband AB
Projektledare	Anders Olofsson
Biträdande projektledare	-
Personal	Johan Levin
Fältarbetstid	2021-11-22—2022-04-11
Totalt undersöktes	Total schaktsträcka ca 1090 m, varav 287 m ² undersökta sökschakt
Fynd	Ja, ÖM inv nr C4829. Fynden förvaras på och fyndfördelas till Östergötlands museum.
Foto	Ja
Analys	Makrofossilanalys, ¹⁴ C-datering
ÖM Intrasisnr	-
Grafik	Anders Olofsson
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Fiberdragning i Vallerstadtrakten

Innehåll

Sammanfattning	2
Antikvarisk bakgrund.....	4
Områdesbeskrivning och tidigare arkeologiska insatser.....	4
Syfte och Metod.....	5
Resultat	6
Referenser	7
Appendix 1. ¹⁴ C-analys	8
Appendix 2. Makrofossilanalys	11
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	14
Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar	16
Bilaga 3. Fyndlista.....	18
Bilaga 4. Ritningar	19
Bilaga 5. Kartor.....	20
Bilaga 6. Foton.....	36

Omslagsbild: : Ornerad benbit, F342 från A328. Foto Anders Olofsson, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

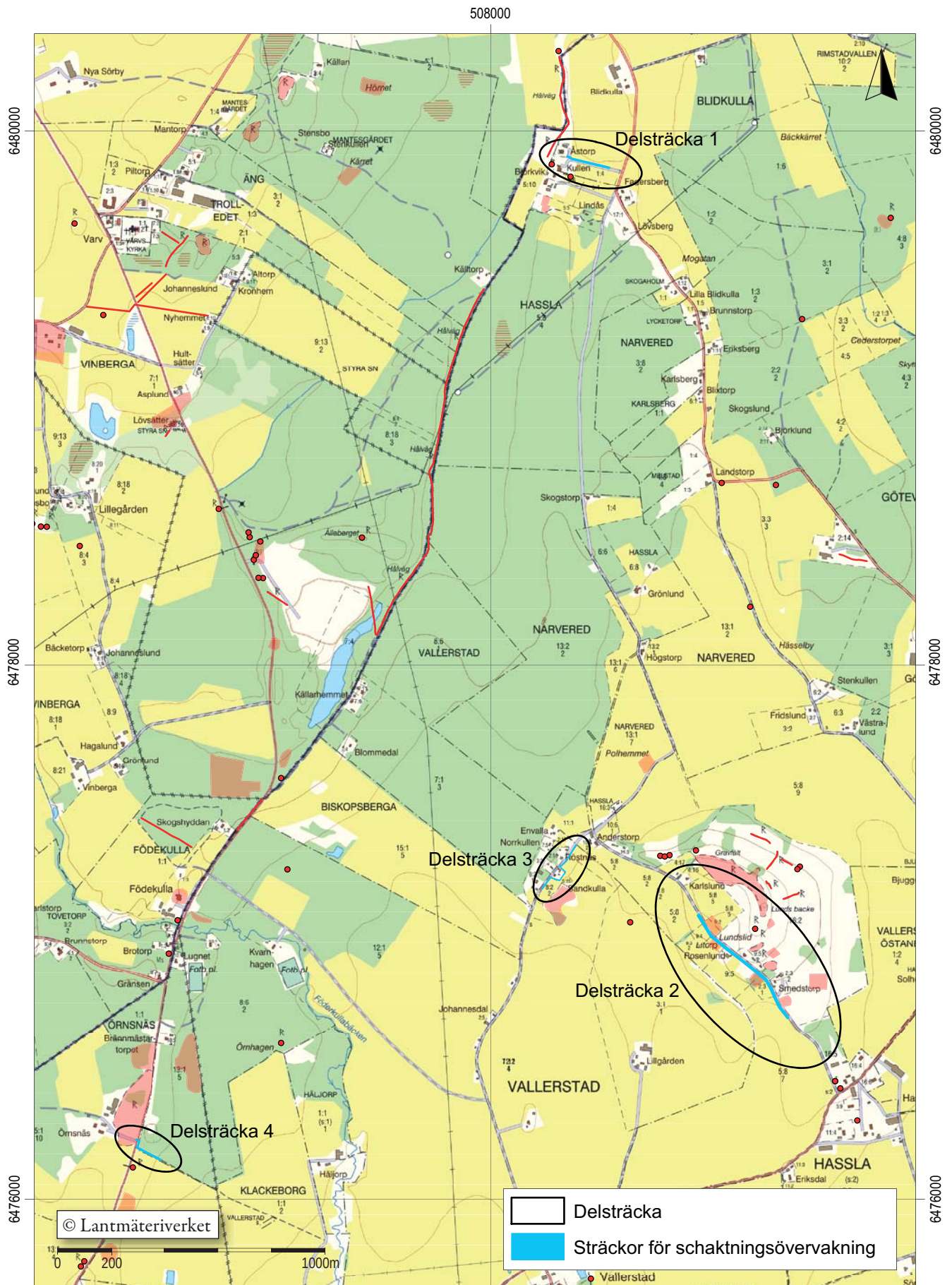
Östergötlands museum utförde i november 2021 och april 2022 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Vreta 5:1, Hassla 16:2 m fl i Vallerstads och Allhelgona sn, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för fiberkabel. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen Östergötland och för kostnaderna stod Utsikt Bredband AB.

Schaktningssträckan var ursprungligen uppdelad i fem delsträckor, dock bortföll en av dessa (vid Biskopsberga, strax norr om Skänninge). Därefter kvarstod fyra delsträckor, Delsträcka 1–4, med en sammanlagd längd av ca 1090 m. Totalt grävdes 36 sökschakt.

Vid undersökningen påträffades tre nya fornlämningar med totalt 14 anläggningar: tre diken, tre gropar, två osäkra gropar, ett kulturlager, ett osäkert stolphål, en kol-/sotkoncentration, en sotkoncentration, en stenansamling och ett stendike. Inom Delsträcka 1, Fagersberg daterades två gropar till förromersk järnålder respektive senmedeltid. Inom Delsträcka 3, Sandkulla daterades en sotkoncentration till högmedeltid-senmedeltid.

Anders Olofsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med aktuella sträckor markerade. Skala 1:20 000.

Antikvarisk bakgrund

Utsikt Bredband planerade att schakta för optokabel på flera platser i trakten av Vallerstad utanför Skänninge. Till Länsstyrelsen inkom två ansökningar, vilka slogs samman till det aktuella ärendet. Schakten följde företrädesvis befintliga elledningar men passerade intill och igenom fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. En arkeolog behövde därför närvara vid vissa delsträckor.

Länsstyrelsen tilldelade Stiftelsen Östergötlands museum att utföra den nu aktuella arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning. Projektansvarig vid Östergötlands museum har varit Anders Olofsson, som tillika har författat rapporten.

Områdesbeskrivning och tidigare arkeologiska insatser

Delsträcka 1, Fagersberg

Delsträcka 1 sträcker sig längs gårdsvägen in mot Åstorp och Kullen. I området finns sedan tidigare två kända fyndplatser, L2010:7696 (runt benföremål), ca 70 m

sydväst om aktuell schaktsträcka, samt L2010:6880 (stenyxa), ca 60 m söder om schaktsträckan. Ca 75 m väster om Delsträcka 1 ligger en halvveg, L2010:7471.

Delsträcka 2, Lunds backe

Norr och nordost om Delsträcka 2 ligger tre gravfält: L2010:7102, L2010:6537 samt det stora L2010:7094 som ligger majestätiskt på den markanta höjden Lunds backe. Lämningarna beskrivs som följer i Kulturmiljöregistret:

L2010:7102 är ett gravfält, 50 x 40 m (Ö-V), bestående av 9 fornlämningar. Dessa utgöres av 9 runda eller närmast runda stensättningar.

L2010:6537 är ett gravfält, 55 x 15 m (ÖNÖ-VSV), bestående av 6 fornlämningar. Dessa utgöres av 6 runda eller närmast runda stensättningar.

L2010:7094 är ett gravfält, 340 x 25–100 m (NV-SÖ) bestående av ca 165 fornlämningar. Dessa utgöres av ca 80 runda eller närmast runda stensättningar, 1 kvadratisk stensättning, 1 domarring (?), 1 stenkreis (?) och ca 82 resta stenar, varav några klumpstenar.

Figur 3. Schakt vid Delsträcka 1, Fagersberg. Foto från V, Anders Olofsson, ÖM.

Söder och sydväst om gravfältet L2010:7094 finns flera torp och torplämningar (L2010:7154, L2010:7155, L2010:7702, L2010:7703, L2010:7157, L2010:7180 och L2010:7180). Enligt det historiska kartmaterialet tycks dessa ha tillkommit under 1800- och 1900-talen. På den häradssekonomiska kartan (1868–77) finns ett tjugotal torp markerade i området kring Lunds backe (Räf 2010:4 och där citerade källor).

Delsträcka 3, Sandkulla

Sträckningen vid Sandkulla låg som närmast ca 25 m nordväst om markeringen i KMR för L2010:7172, uppgift om skelettgravar som skall vara påträffade vid olika tidpunkter vid grustäkt (se även Oxenstierna 1958:141, 172).

Delsträcka 4, Örnsnäs

Delsträcka 4 vid Örnsnäs låg i anslutning till L2009:7999, område med fossil åkermark samt en milsten, L2012:1014. Den senare belägen ca 75 m söder om aktuell sträckning.

Delsträcka 5, Biskopsberga

Denna sträckning, som utgick pga att bredband här ej längre var aktuellt, var belägen invid en uppgift om färdvägssystem, L2009:7995 samt Biskopsberga bytomt, L2009:8011 (Larsson, m fl 1997, Storskiftes-karta 1768)

Syfte och Metod

Syftet med undersökningen var att förhindra att fornlämningar skadades, men om detta inte kunde undvikas skulle berörda fornlämningar undersökas och dokumenteras med ett vetenskapligt arbetssätt. För att arbetsföretaget skulle löpa på så smidigt som möjligt utfördes schaktningsövervakningen metodmässigt som en arkeologisk utredning, etapp 2 genom att ett antal sökschakt drogs utefter den planerade ledningssträckan. Vid undersökningen användes en skopbredd om 1,5 m (sträckorna 1–3) och 0,5 m (sträcka 4). Påträffade anläggningar handgrävdes.

Dokumentationen har skett med hjälp av skriftlig beskrivning, inmätning med RTK-GPS, samt digital fotografering. Dokumentations- och fyndmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Figur 4. . Schaktning vid Delsträcka 3, Sandkulla. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Resultat

Inom Delsträcka 1, Fagersberg påträffades ett antal diken och gropar m m, samt en kol-/sotkoncentration och ett kulturlager. Gropen A228 (L2023:7124), som egentligen bestod av två sammanhängande nedgrävningar, ^{14}C -daterades med ett förkolnat örtfragment till 359–112 fKr (kalibrerat, 2 sigma), dvs förromersk järnålder. En annan gropanläggning, A317, kunde ^{14}C -dateras med förkolnade ogräs till 1406–1450 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), dvs senmedeltid. I kol-/sotkoncentrationen A328, belägen ca 1 m NÖ om den daterade A317, påträffades en benbit ornerad med zig-zagmönster (F342). Området innehållande bl a dessa två sistnämnda anläggningar har registrerats i Kulturmiljöregistret som boplatsoområde L2023:7122.

Intressant i sammanhanget är att en medeltida ödegård på fastigheten Melstad 4:7 (L2010:7100) undersöktes inom ett forskningsprojekt bedrivit av Östergötlands länsmuseum under åren 1999–2001 (Feldt 2002). L2010:7100 ligger ca 1 km öster om Delsträcka 1 och lämningarna ^{14}C -daterades huvudsakligen till perioden 1200–1450 (Feldt 2002:32).

Inom Delsträcka 2, Lunds backe kunde inga regelrätta anläggningar urskiljas. Många av schakten innehöll vägfyllnadsmaterial och/eller var omrörda av sentida kabelgrävning (elkabel). Detta tillsammans

med väderomslag till kallare väder med frusen mark gjorde att schakten glesades ut i den nordvästra delen av Delsträcka 2. I S391 påträffades enstaka bränd lera i omrörda lager.

Inom Delsträcka 3, Sandkulla framkom två gropar, en sotkoncentration och ett stendike. Sotkoncentrationen A530 ^{14}C -daterades med ett förkolnat sädesfragment till 1328–1445 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), dvs högmedeltid–senmedeltid.

Inom Delsträcka 4, Örnäs iakttogs i markytan längs den planerade sträckningen NV om S602 stenar i ytan som sannolikt utgjorde ett röjningsröse. Av denna anledning ändrades sträckningen och kabeln drogs längre mot SV. I övrigt inget av arkeologiskt intresse.

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning har resulterat i att tre nya lämningar har registrerats i Kulturmiljöregistret:

L-nr	Typ	Anm.
L2023:7122	Boplatsoområde	A245, A317, A328
L2023:7124	Boplatslämning övrig	A228
L2023:7134	Boplatslämning övrig	A530

Figur 6. Registreringar i Kulturmiljöregistret.

Figur 5. Den ornerade benbiten F342. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Referenser

Feldt, A-C 2002. *En medeltida ödegård på Melstad bys utmark*. RAÄ 66. Melstad 4:7, Vallerstads socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arkeologisk forskningsundersökning. Delrapport 2. Östergötlands länsmuseum, Rapport 27:2002.

Larsson, Lars Z m fl. 1997. *Rapport. Arkeologisk utredning etapp1 och 2. Riksväg 50*. UV Linköping, Rapport 1997:3.

Oxenstierna, E 1958. *Die ältere Eisenzeit in Östergötland*. Lidingö.

Räf, E 2010. *Elkablar intill Lunds backe*. RAÄ 11–19, 36-37 m fl. Hassla 2:3, 4:16, 4:17, 5:8 m fl. Vallerstad socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning. Östergötlands länsmuseum, Rapport 2010:46.

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

Rikets allmänna kartverk (RAK)

LMS akt D1-2:2. Biskopsberga. Storskifte år 1768.

RAK akt J112-45-1. Häradsekonomiska kartan, år 1868–77.
Bladnamn: Normlösa.

Appendix 1. ^{14}C -analys

Uppsala 2022-11-09

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Anders Olofsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av makrofossiler från Vreta 5.1 m.fl., Vallerstad sn, Östergötland. (p 4623)

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

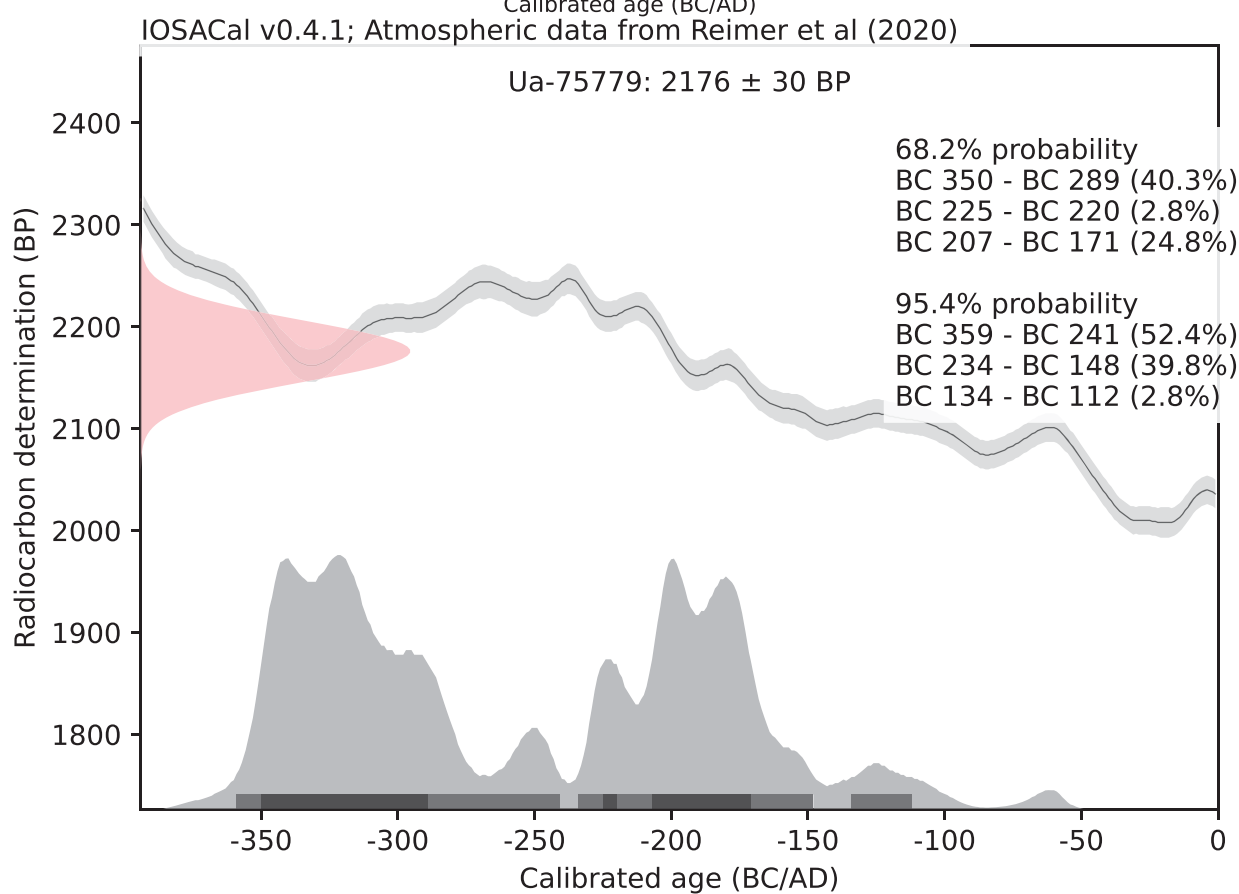
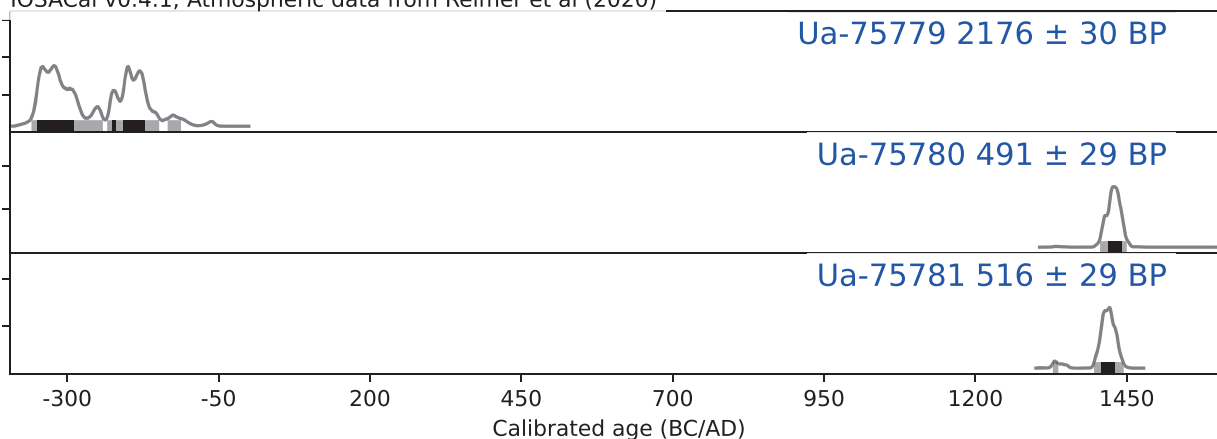
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}_{\text{‰}}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-75779	A228 PM240	-26,5	2 176 ± 30
Ua-75780	A317 PM339	-26,5	491 ± 29
Ua-75781	A530 PM537	-25,5	516 ± 29

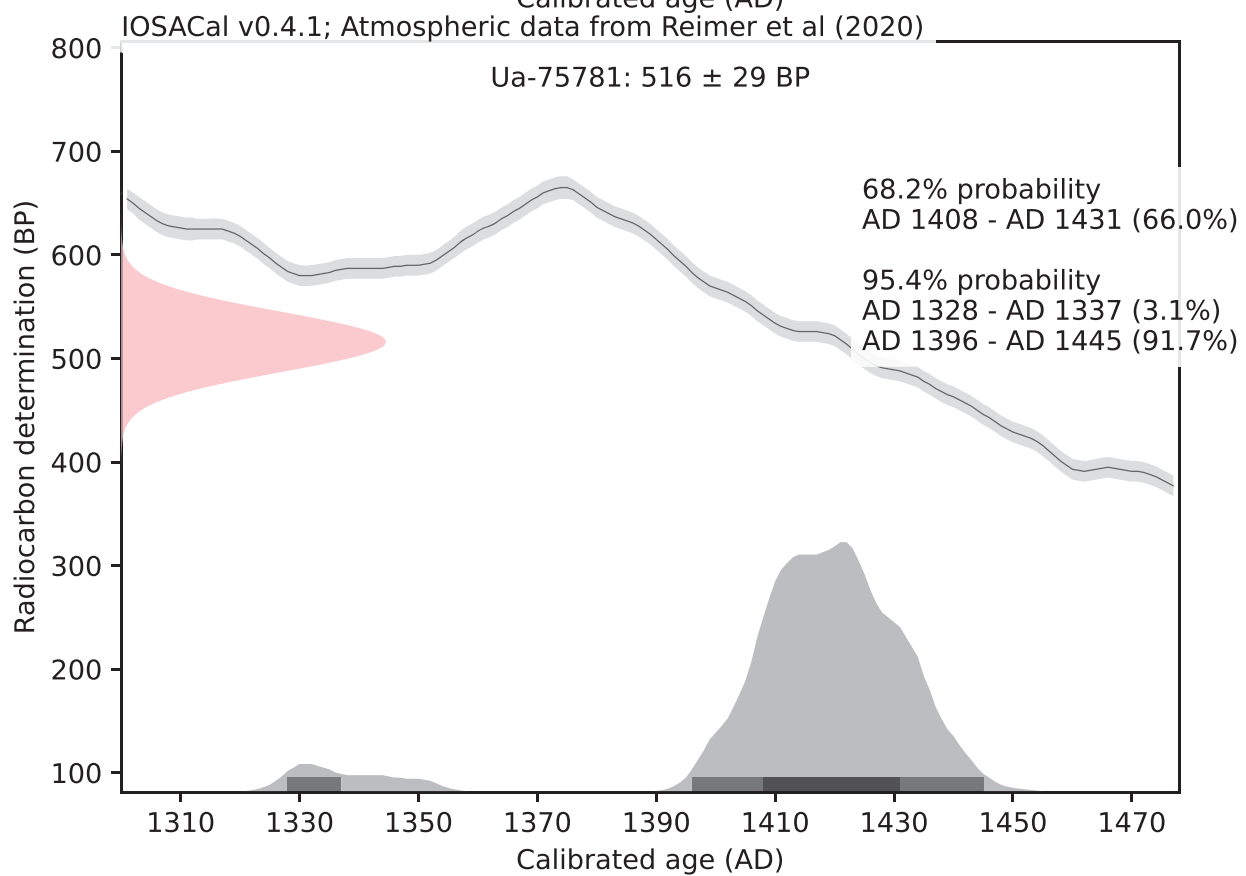
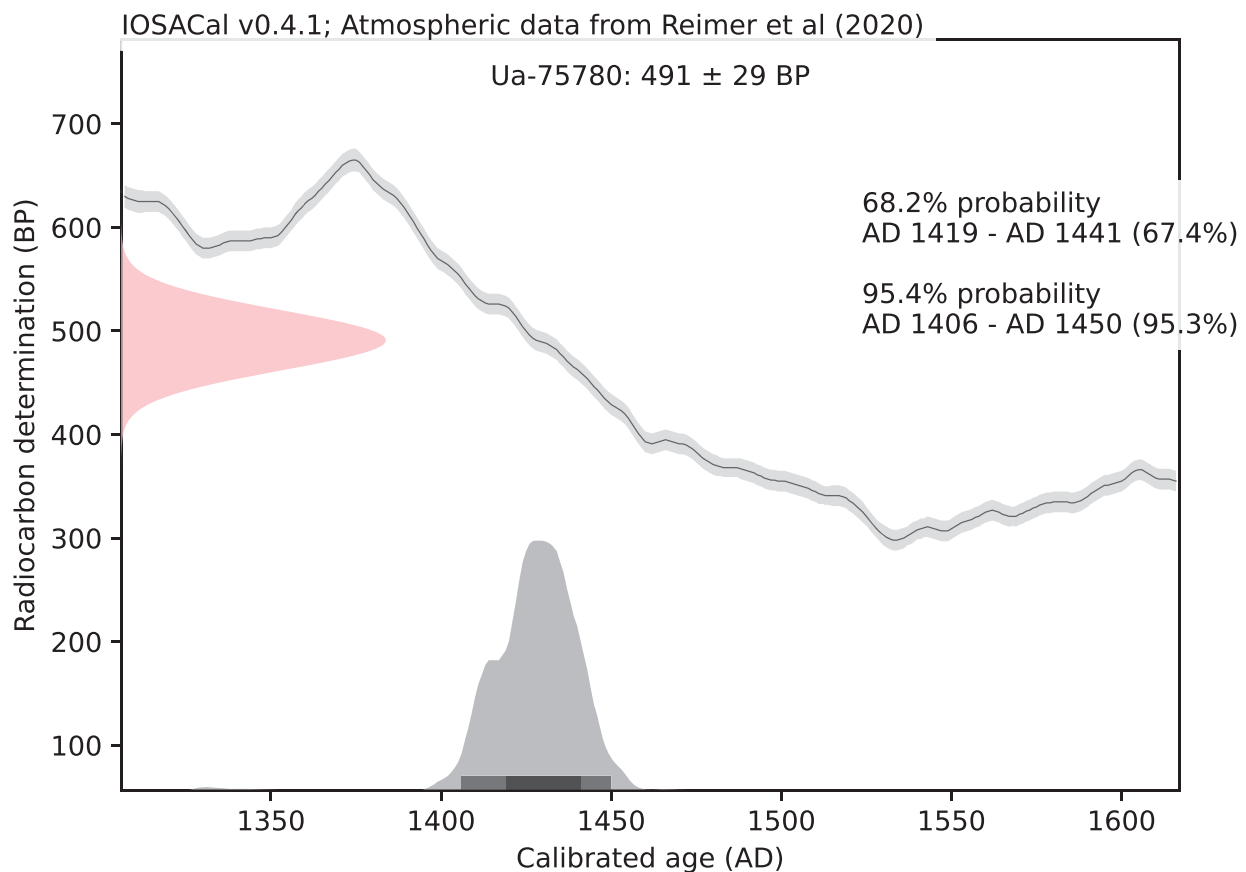
Med vänliga hälsningar

Maximilian Maximilian Schmidt
Schmidt 2022.11.10
10:46:10 +01'00'
Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhof

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

Appendix 2. Makrofossilanalys

Makroskopisk analys av jordprover från Vallerstad och Allhelgona sn

Teknisk rapport

Jens Heimdahl, Arkeologerna – Statens historiska museer 2022-08-23

Bakgrund

I samband med arkeologiska undersökningar vid schaktning för fiberkabel i Mjölby kommun, Östergötland vintern-våren 2021–2022, insamlades tre jordprover för makroskopisk analys med fokus på växtrester. Två prover insamlades från gropar med 17 meters mellanrum som påträffades på delsträcka 1 vid fastigheten Hassla (PM 240 och 339), och ett prov drygt en kilometer därifrån från en sotfärgning på delsträcka 3 vid Sandkulla. Lämningarnas natur antas vara av boplatsskarakter. Målsättningen med den makroskopiska analysen har varit att försöka spåra aktiviteter och miljöer inom den undersökta lämningen i syfte att komplettera de arkeologiska tolkningarna.

Metod och källkritik

Efter mätning av jordvolymen floterades proverna enligt metod beskriven av Wasylikowa (1986) och det floterade materialet våtsiktades och sorterades i siktare med minsta maskstorlek 0,25 mm. Även den kvarvarande flotationsresten av tyngre minerogent material våtsiktades och genomsöktes. Efter floteringen samlades provet upp och förvarades fuktigt i en tillsluten plastpåse till dess det analyserades. Identifieringen av materialet skedde under ett stereomikroskop med 7–100 gångers förstoring. I samband med bestämningarna utnyttjades litteratur (främst Von Jacomet 2006 och Cappiers m. fl. 2012) samt referenssamlingar av recenta fröer. Den makroskopiska analysen har främst behandlat växtmakrofossil (som inte är ved eller träkol), men även puppor, fekalier, smältor, slagg, ben mm har eftersökts.

I samtliga prover förekom moderna rottrådar från en nulevande flora samt dagmaskkokonger. Detta visar att jorden även i den provtagna nivån utsatts för modern bioturbation och att frömaterial från yngre florasamhällen och yngre aktiviteter kontinuerligt kan ha förts ner i jorden i sen tid. Av detta följer att endast det förkolnade materialet med någon säkerhet kan knytas till de arkeologiska kontexterna, och därför har endast detta medtagits i analysen.

Analysresultat

I resultattabellen har en del av materialet (det som inte är förkolnade fröer och frukter) kvantifierats enligt en grov relativ skala 1–3 prickar, där 1 prick innebär förekomst av enstaka (ca 1–5 st.) fragment i hela provet. 2 prickar innebär att materialet är vanligt – att det i stort sett hittas i alla genomletningar av de subsamlingar som görs. 3 prickar innebär att materialet är så vanligt att de kan sägas vara ett av de dominerande materialen i provet och man hittar det var man än tittar. Endast förkolnat växtmaterial presenteras i tabellen.

Vallerstad & Allhelgona sn			Delsträcka		1	2
			PM	240	339	537
			A	228	317	530
			Kontext	Grop	Grop	Stotfärgning
			Volym (l)	2	2,1	1,5
Förkolnade växtfragment, ben, mm						
	Vedartade växter	Träkol	••	•••	••	
		Förkolnade granbarr		•		
	Örtartade växtfragment	Strån och bladdelar	••			
		Örtartade rottrådar	••			
	Mossa	Mossa	••			
	Animaliskt köksavfall	Brända benfragment		•		
Övrigt	Mineralsmälta		•			
Förkolnade frukter/frön						
Äng	Gråstarr-typ	Carex canescens -type		1		
	Slankstarr-typ	Carex flacca -type		2		
	Knaggelstarr-typ	Carex flava -type		7		
Ogräs	Svinmålla-typ	Chenopodium album -type		1	1	
	Snärjmåra	Galium aparine		3		
	Småsnärjmåra	Galium spurium		2		
	Pilört	Persicaria laphatifolia		3		
	Revsmörblomma	Ranunculus repens		2		
	Kräkvicker	Vicia cf. cracca		1		
Bär	Hallon	Rubus idaeus		1		
Säd	Sädeskorn (ospec.)	Cerealiea indet			1	

Diskussion

Proverna från de två olika delsträckorna diskuteras separat.

Grop A 228 och 317 på delsträcka 1; PM 240 och 339

Innehållet i de två groparna var olikartat. I A 228 bestod det förkolnade materialet, vid sidan om träkol, av vad som ser ut att vara förkolnat material från grästorvor. Vid sidan om rottrådar även förkolnade örtfragment och mossor av sådant slag som brukar utgöra växtmaterialet i torvor. Det är inte ovanligt att finna denna typ av material i matlagingsanläggningar som ibland övertäckts med utskurna torvor vars material förkolnats av hettan. Dock påträffades inga matrester i detta material varför tolkningen är osäker. Alternativt kan torvorna utgöras av raseringsmassor från en nedbrunnen byggnad med torvtak.

I A 317 påträffades brända och obrända ben, och brända benfragment påträffades också i det makroskopiska materialet. Detta indikerar att gropen innehåller köksavfall och kanske brukats för matlagning. Vid sidan om detta förekom rikligt med fröer från ogräs och hö, varav flera typiska åkerogräs, vilket ger intrycket att även hö och halm förkolnats i gropen, kanske som stoppning eller buffertmaterial vid matlagning. Även en förkolnad hallonkärna påträffades, vilket kan vara spår av tillagning av bär.

Sotfärgning 530 på delsträcka 3, PM 537

Vid sidan om träkol påträffades här fragment av förkolnad säd och det ätliga ogräset svinmålla. Det är möjligt att bägge utgör spår av tillagade vegetabilier. Sotfläcken utgörs åtminstone delvis av köks- eller matlagingsavfall.

Referenser

- Cappers, R. T. J., Bekker, R. M. & Jans, J. E. A., 2012: *Digital Seed Atlas of the Netherlands*, (2nd edition). Groningen Institute of Archaeology. Groningen
- Von Jacomet, S., 2006: *Identification of cereal remains from archaeological sites*. 2nd ed. IPAS Basel University, Basel
- Wasylikowa, K., 1986: Analysis of fossil fruits and seeds. I Berglund, B. E. (ed.): *Handbook of Holocene Palaeoecology and Palaeohydrology*. John Wiley & Sons Ltd. 571–590

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

Delsträcka 1. Fagersberg						
S nr	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
202	16,9	1,5	0,50	Matjord	Brun sand/silt	Måttligt med moränsten
212	11,0	1,5	0,35–0,45	Matjord	Grusig, rödbrun sand	Inget av arkeologiskt intresse
216	11,1	1,5	0,30–0,40	Matjord	Gulbrun silt	A220
224	25,1	1,5	0,45	Matjord	Gulbrun silt	A228, A258, A284, A288, A310
354	14,0	1,5	0,35–0,60	Matjord	Gulbrun silt	A245, A317, A328
360	16,7	1,5	0,35–0,50	Matjord	Brun finsand/silt	A500
Delsträcka 2. Lunds backe						
S nr	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
375	4,3	0,5	0,60–0,80	Kullerstensfyllning, omrörd	Gulbrun finsand/silt	Omrört, elkabel i botten av schaktet.
379	13,7	0,5	0,25	Matjord	Gulbrun finsand	Omrört, telekabel
383	11,4	0,5	0,35	Matjord	Gulbrun finsand/silt	Inget av arkeologiskt intresse
387	12,1	0,5	0,30	Matjord	Gulbrun finsand/silt	Inget av arkeologiskt intresse
391	12,2	0,5	0,40–0,60	Matjord	Gulbrun finsand/silt	Telekabel. Enstaka bränd lera i omrörda lager
396	4,1	0,5	0,50–0,60	Vägfyllning följt av diffust lager med sten (0,1–0,3 m), därunder matjord/kulturljord	Naturlig undergrund nåddes ej. Nedplöjd elkabel på 0,6 m djup	
450	3,2	0,5	0,30	Brun matjord/vägfyllning	Naturlig undergrund nåddes ej. Elkabel på 0,3 m djup	
Delsträcka 3. Sandkulla						
S nr	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
470	7,3	0,5	1,30	Matjord, sandig	Grå sand	A454
480	8	0,5	0,40	Matjord, sandig	Grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
490	4,8	0,5	0,90	Matjord, sandig	Gulbrun silt	Inget av arkeologiskt intresse
510	5,3	0,5	0,9	Matjord, sandig	Gulbrun silt	0,8 m djup matjord
520	10,3	0,5	0,3–0,5	Matjord, sandig	Gulbrun sand	Spridd sot/kol. A521
545	6	0,9	0,9	Matjord	Grå sand	A541
551	6,2	0,5	0,7	Matjord	Grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
555	5,7	0,5	0,7	Matjord	Grå/brun sand	Inget av arkeologiskt intresse
559	6,4	0,5	0,4	Matjord	Grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
563	7,9	0,5	0,9	Matjord	Brun och grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
567	7,9	0,5	0,5–0,8	Matjord	Brun och grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
577	6,2	0,5	0,8	Matjord	Grå sand	Inget av arkeologiskt intresse
581	11,6	0,5	0,65	Matjord	Brun och grå sand	A530

Delsträcka 4. Örnäs						
S nr	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
590	3,7	0,5	0,9	Matjord (0,8 m)	Gråbrun lera	Måttligt med moränsten
594	4,4	0,5	0,45	Matjord	Gråbrun silt	Måttligt med moränsten
598	8,4	1,50	0,35–0,60	Matjord	Brun sand, ställvis inslag av morängrus och moränsten	Inget av arkeologiskt intresse
602	3,9	0,5	1	Matjord med rikligt med morän 0,03–0,4 m, inga strukturer, kändes dock antropogena	Ej uppnådd	Ingenfylld grop eller svacka? Odlingsten längre mot NV. Oklar anläggning. Kabeln drogs längre mot SV för säkerhets skull
606	4,2	1,5	0,55	Matjord	Brun sand	Enstaka sten
610	7,7	0,5	0,5	Matjord	Grus-/moränlager följt av gråbrun sand	Inget av arkeologiskt intresse
614	4,1	0,5	0,4	Matjord	Grus-/moränlager	Inget av arkeologiskt intresse
618	7,8		0,3–0,4	Matjord	Grus-/moränlager, sedan sand	Större moränsten
627	5,9	0,5	0,45	Matjord	Grus-/morän, följt av brun sand	Inget av arkeologiskt intresse
631	5,4	0,5	0,35–0,55	Matjord	Grus-/moränlager	Inget av arkeologiskt intresse

Bilaga 2. Anläggningsbeskrivningar

A220

Dike, ej undersökt.

A228

Gropar. I plan, i rensningsytan, synliga som en sotfläck, 3,8 x 0,95 m, som fortsätter in i schaktväggen mot NNÖ. Vid nedgrävning ("vinkelprofil" i 90 graders vinkel) konstaterades att anläggningen bestod av två gropar. I profilen mot ÖSÖ syntes en grop, 0,8 m i diam och 0,4 m djup. Fyllningen var mörkt gråbrun, siltig med kol/sot. I profilen mot NNÖ syntes en grop, 0,9 m i diam och 0,35 m djup. Fyllningen var av samma slag som i den föregående gropen, men var dock mer oregelbunden och fläckig. A228 har ¹⁴C-daterats med ett förkolnat örtfragment till 359–112 fKr (kalibrerat, 2 sigma), d v s förromersk järnålder.

A245

Kulturlager. Anläggningen sträcker sig ca 4,4 m i schaktet (VNV–ÖSÖ) och upptar hela schaktets bredd (fortsätter in i schaktkanterna). Djup ca 0,30 m. I ytan enstaka stenar, 0,10 m stora, obrända ben, kol, glas, bränd lera, slagg och keramik av typen yngre rödgods. Förekomst av kalksten, 0,10 m stora. Längre ner i anläggningen framkom rikligt med kolbitar, bränd lera, obränt ben och slagg. Måttligt med lerklining. Enstaka bränt ben, glas, spik, yngre rödgods (BII:4) och träflis. Anläggningen kan möjligen tolkas som ett igenfyllt dike. Nedgrävningskant synlig i profil/schaktvägg mot NNÖ.

A258

Stolphål?, oregelbundet rundat, 0,4 m i diam. Siltig, mörkbrun fyllning, inget kol/sot. Osäkert, kan vara stenlyft.

A284

Dike, 0,8 m brett. Löpande NNÖ–SSV tvärs över schaktet.

A288

Grop?, oregelbunden, 0,75 x 0,55 m (NNV–SSÖ). Brungrå silt med enstaka stenar, 0,05 m stora, i ytan. Enstaka kolstänk. I profil oregelbunden form, 0,10 m djup, med enstaka stenar 0,04–0,10 m stora. 50% undersökt.

A310

Dike, 0,63–0,44 m brett. Löpande NNÖ–SSV tvärs över schaktet.

A317

Grop, den framgrävda delen 0,65 x 0,44 m (VNV–ÖSÖ). Djup: 0,28 m. Grop med otydlig begränsning innehållande gråsvart, siltig, sotig/kolinblandad fyllning med brända och obrända ben samt enstaka tegel. Gropen är skiktad med en gråaktig lins av kalklera en bit ner i den större gropen. Under denna lerlins ligger en sotlins. Enstaka stenar i gropen. Den framgrävda delen av gropen är undersökt, resterande, södra delen, kvarligg. A317 har ¹⁴C-daterats med förkolnade ogräs till 1406–1450 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s senmedeltid.

A328

Kol-/sotkoncentration, oregelbundet oval, 0,70 x 0,35 m (N-S). Fyllning av gråbrun silt med stänk av bränd lera. Ringa djup, endast kolbitar i ytan. Möjligen lagerrest. 100% undersökt. Fynd av benbit ornerad med zig-zagmönster (33,5 x 9,7 x 3,7 mm), F342. Enstaka slaggbitar (F700).

A454

Grop, synlig inom 1,50 m av schaktet (NÖ-SV). Djup: 1,2 m. Framkom på 0,8 m djup. Enstaka rödgods, sot/kol. Fyllning av kulturpåverkad sand (närmast "matjordsaktig"). Enstaka knytnävsstora stenar. Enstaka fragment av glaserat rödgods i schaktet, intill anläggningen. Delar av anläggningen kvarliggare på båda sidor om schaktet.

A500

Stenansamling, oregelbundet oval, 0,50 x 0,35 m (NNÖ-SSV) och ca 0,10 m djup. Fyllning av stenar, 0,05–0,15 m stora, i ytan samt brungrå, humös silt. I profil oregelbunden, knappt synlig gräns mot undergrunden. 50% undersökt. Osäker anläggning (igenfylld grop?).

A521

Grop?, ca 0,3–0,9 m bred och 0,7 m djup. Framkom på 0,45 m djup. Otydlig anläggning.

A530

Sotkoncentration. Lins av sotig sand, ca 1,3 m lång (i profilen) och 0,1 m djup. Enstaka sten, någon möjligen skärvig. Framkom på 0,25 m. En del av anläggningen kvarliggare i schaktväggen mot SÖ. Ett förkolnat sädesfragment 14C-daterades till 1328–1445 e Kr (kalibrerat, 2 sigma), d v s högmedeltid–senmedeltid.

A541

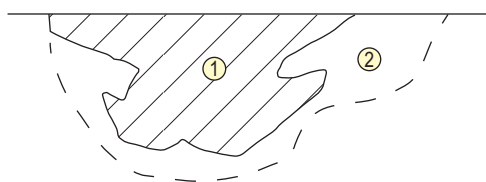
Stendike, bredd ca 1 m, löpande i riktning ÖSÖ-VNV. Stenar 0,05–0,25 m st. Sparsamt med tegel i fyllningen. Försvann på 0,6 m djup.

Bilaga 3. Fyndlista

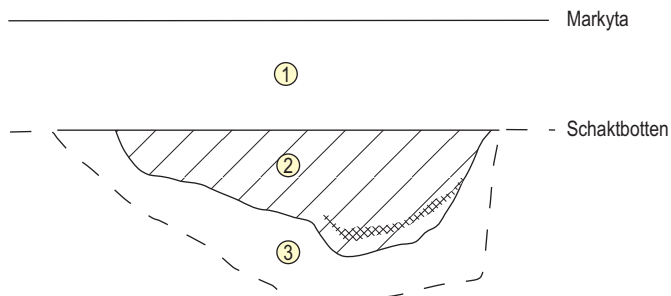
ÖM C4829

F nr	Anl.	Schakt	Antal	Material	Teknik	Typ	Vikt g	Övrigt
342	328	354	1	Ben	Ristat	Ornerat ben	0,9	Zig-zagornering
700	328	354	2	Slagg	Bränt	Slagg av okänd typ	5,6	
701	317	354	1	Keramik	Bränt		1,7	Brunaktigt gods
702	317	354		Ben	Bränt	Brända ben	3,7	
703	317	354		Ben		Obrända djurben	38,7	

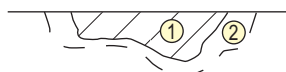
Bilaga 4. Ritningar

A 228
mot Ö

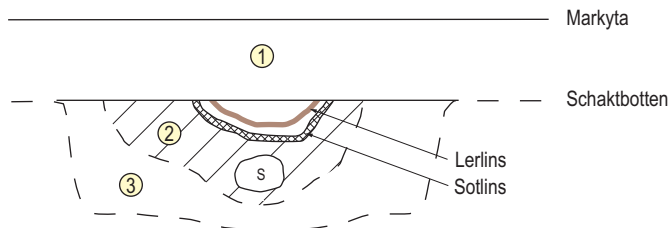
1. Mörkt gråbrun, siltig fyllning med kol och sot.
2. Grågul silt.

A 228
mot N

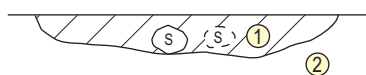
1. Matjord.
2. Mörkt fläckig, gråbrun, siltig fyllning med kol och sot.
3. Grågul silt.

A 258
mot V

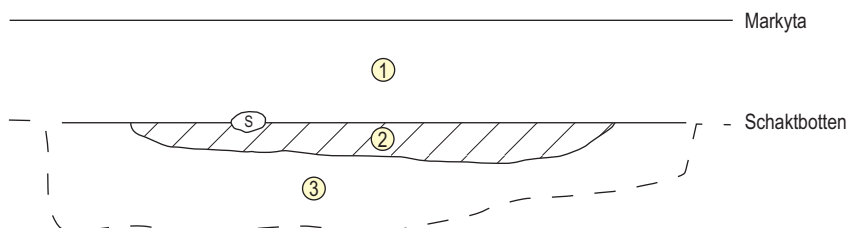
1. Mörkbrun, siltig fyllning
2. Brun finsand/silt.

A 317
mot S

1. Matjord.
2. Grop med otydlig begränsning. Grå fyllning med br och obr ben.
3. Gulbrun silt.

A 288
mot NÖ

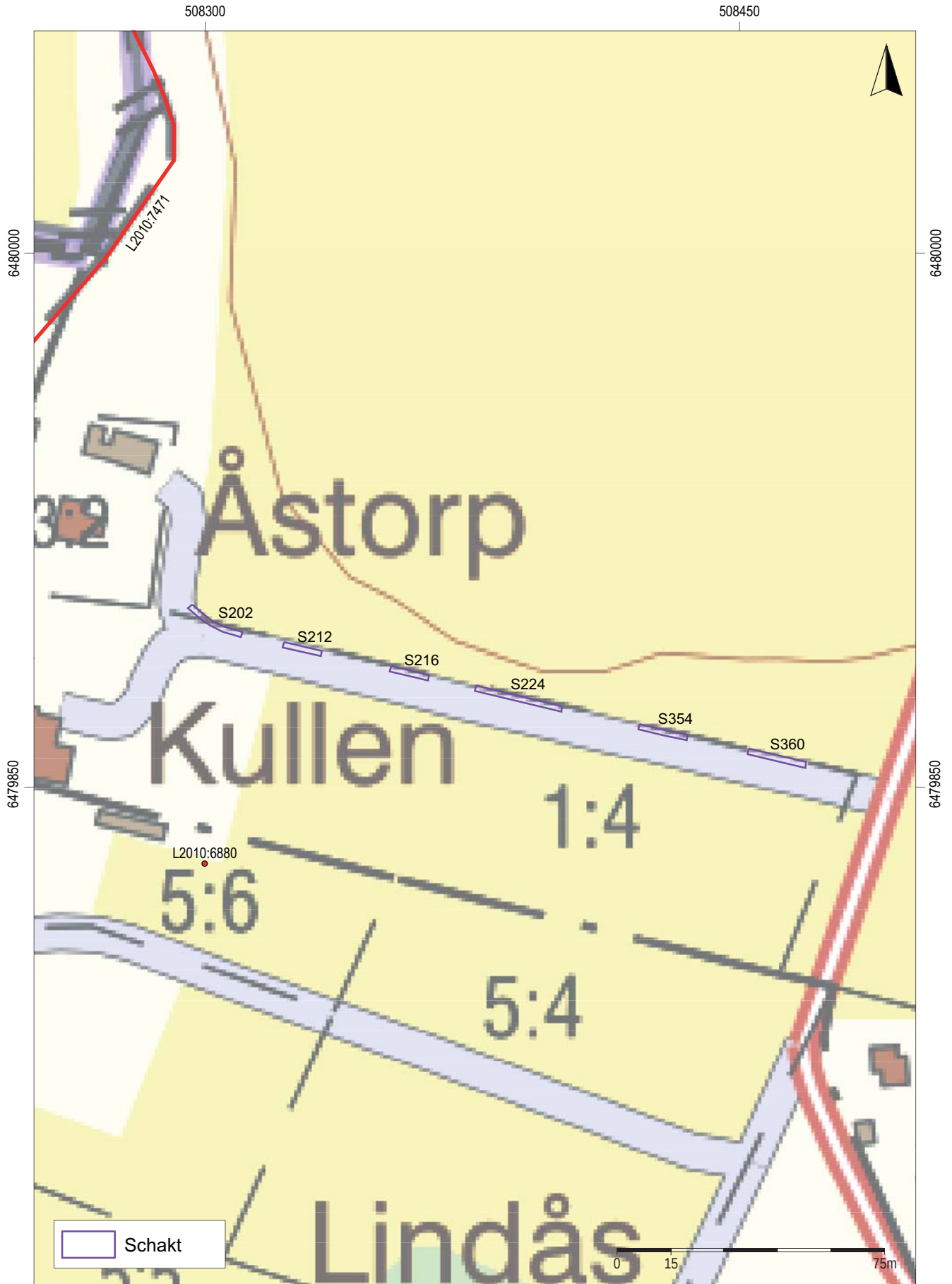
1. Brungrå silt med enstaka sten.
2. Brungul silt (undergrund).

A 530
mot ÖSÖ

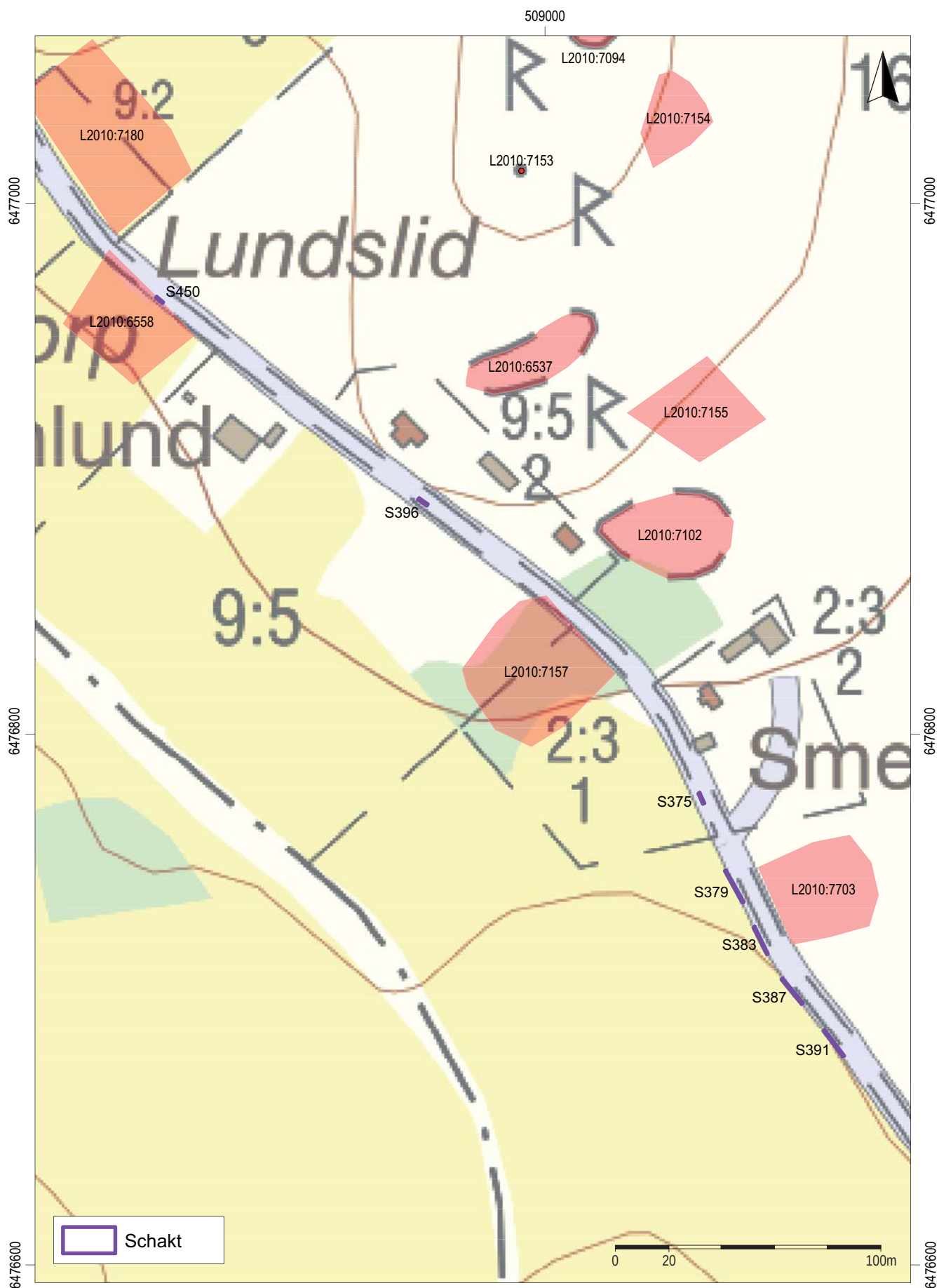
1. Sandig matjord.
2. Sotig lins (sotig sand).
3. Brun sand.

Vreta 5:1, Fagersberg och Sandkulla
Vallerstad & Allhelgona socken
Mjölby kommun, Ög
L2010:7157 m fl
Profiliritning
Skala 1:20
Dnr 0220/21
2021-11-22 -- 11-23 Anders Olofsson
Renritning Johan Levin

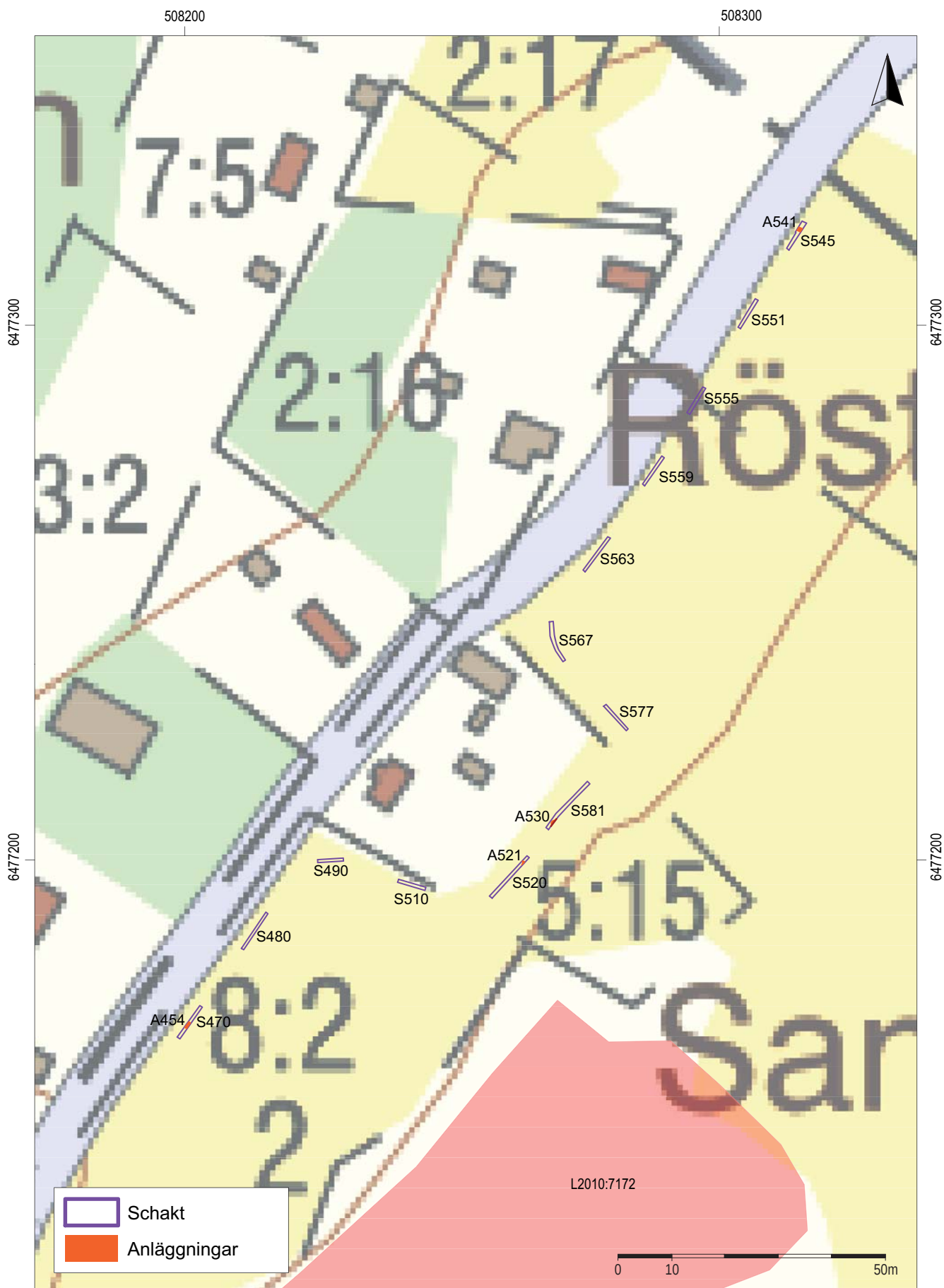
Bilaga 5. Kartor

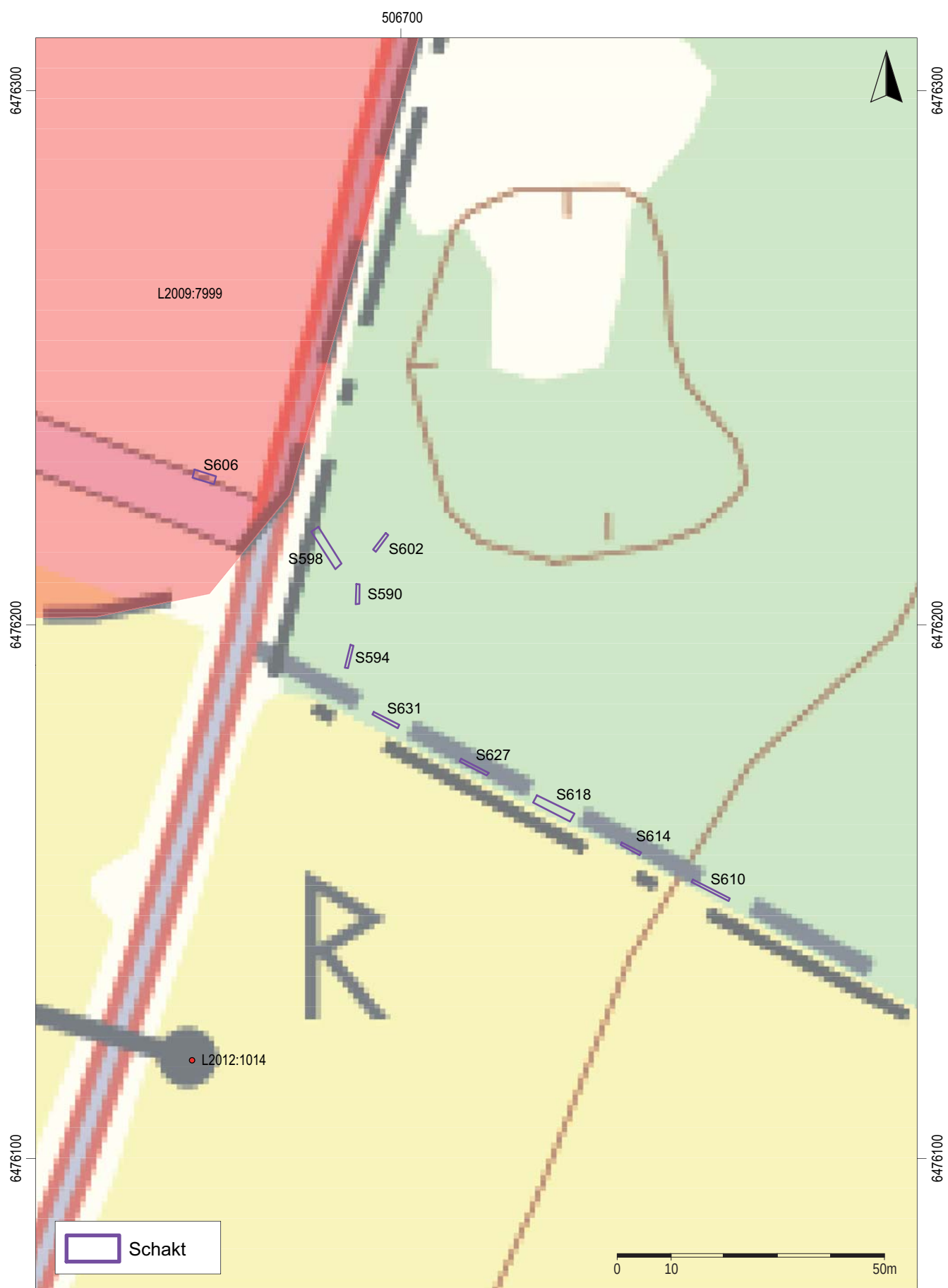
Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka 1 med grävda schakt. Skala 1:1 500.

Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka 2 med grävda schakt. Skala 1:2 000.

Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka 3 med schakt och anläggningar. Skala 1:1 000.

Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka 4 med grävda schakt. Skala 1:1 000.

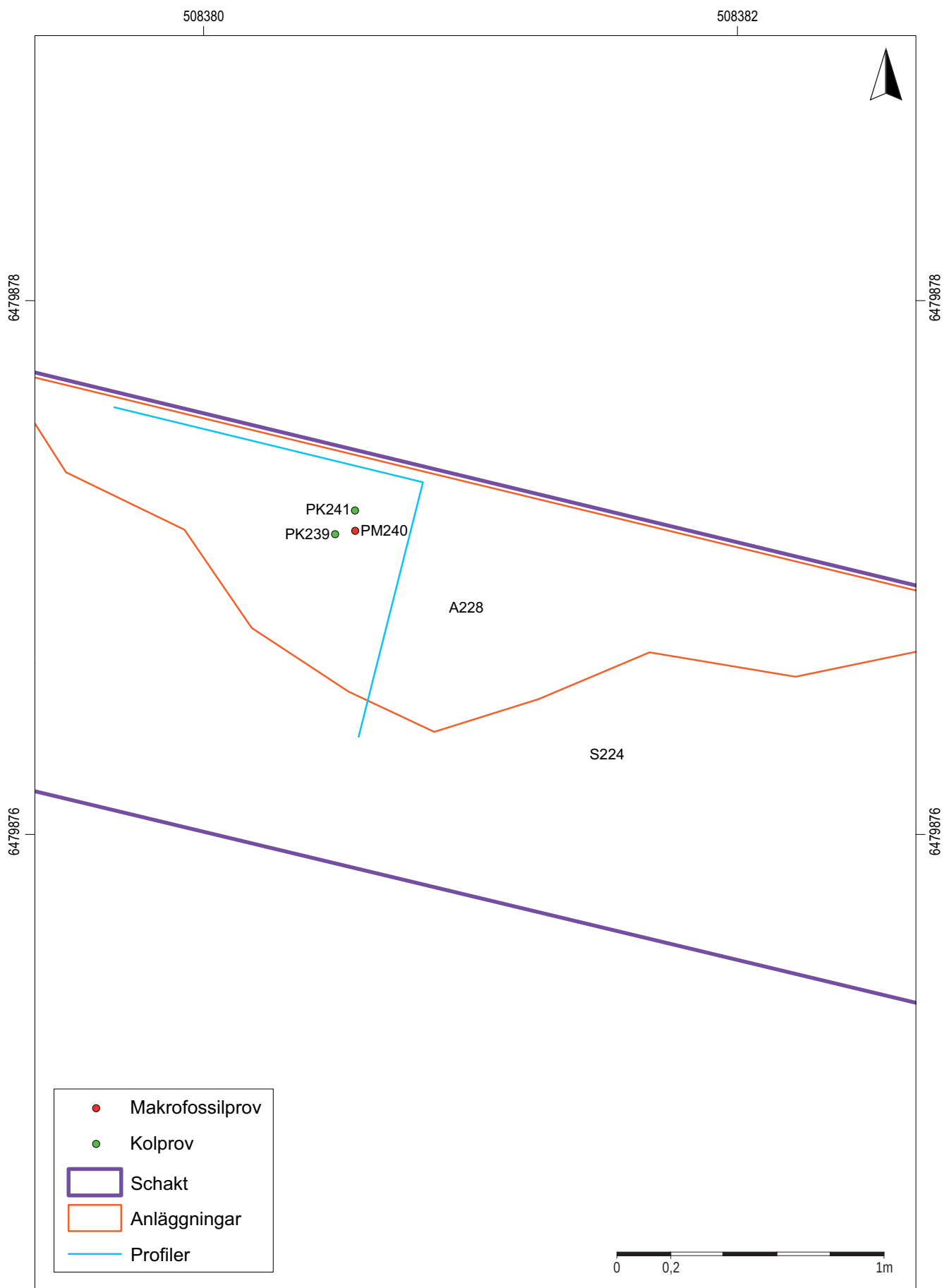
Bakgrund: Ortofoto Visning. Delsträcka 1 med S210 och A220. Skala 1:200.

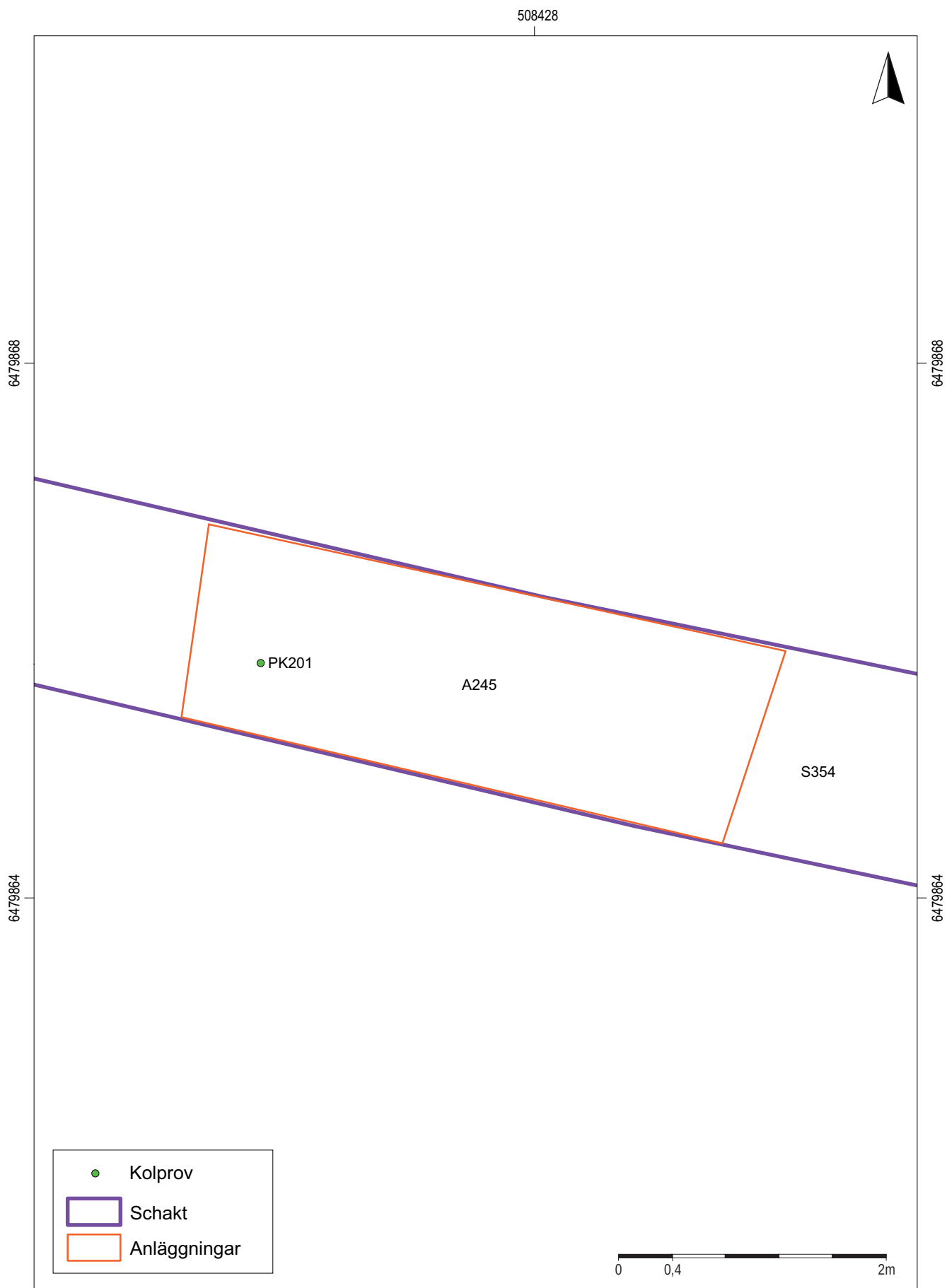
Bakgrund: Ortofoto Visning. Delsträcka 1 med S224 och anläggningar. Skala 1:200.

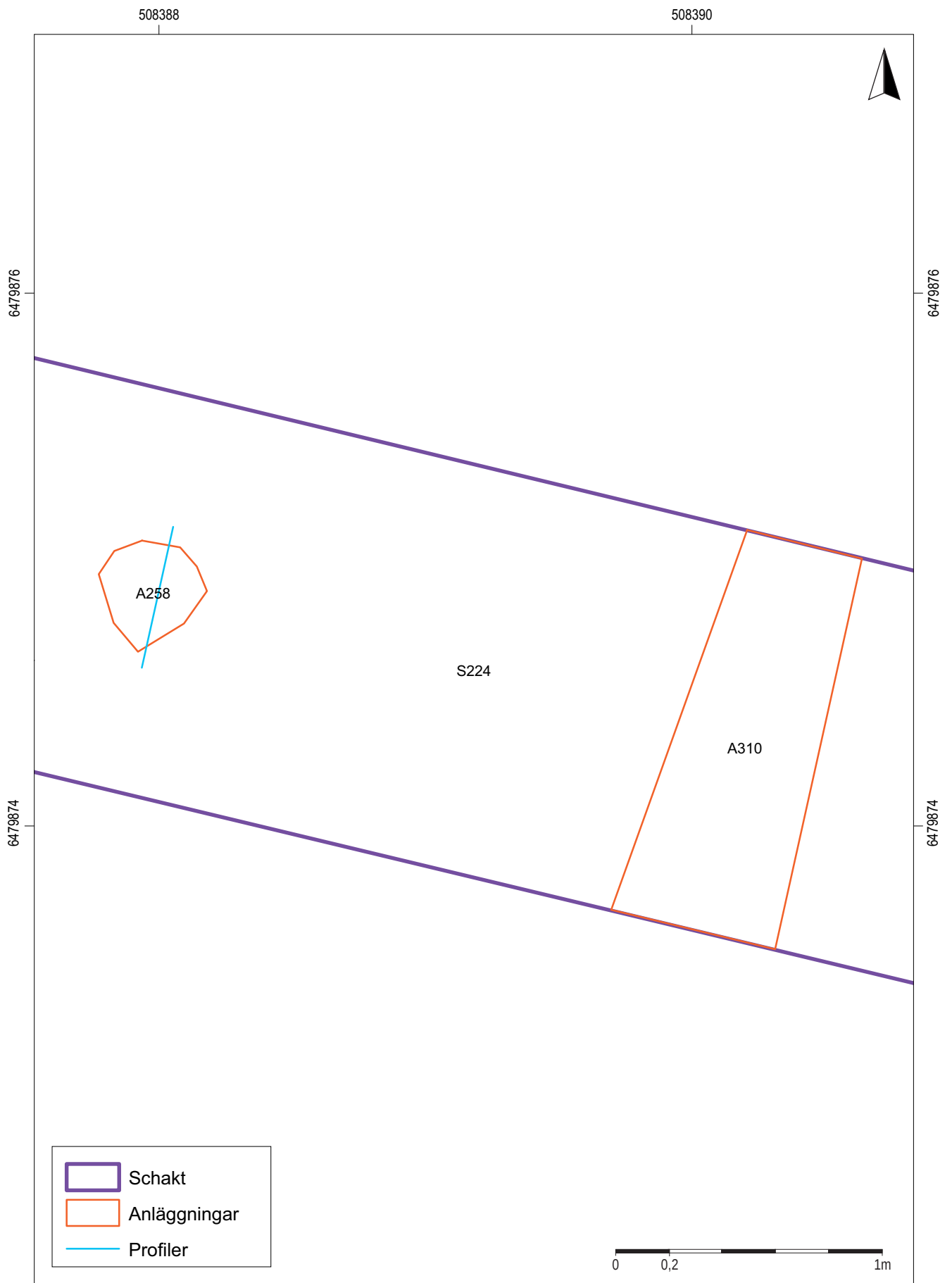
Bakgrund: Ortofoto Visning. Delsträcka 1 med S354 och anläggningar. Skala 1:200.

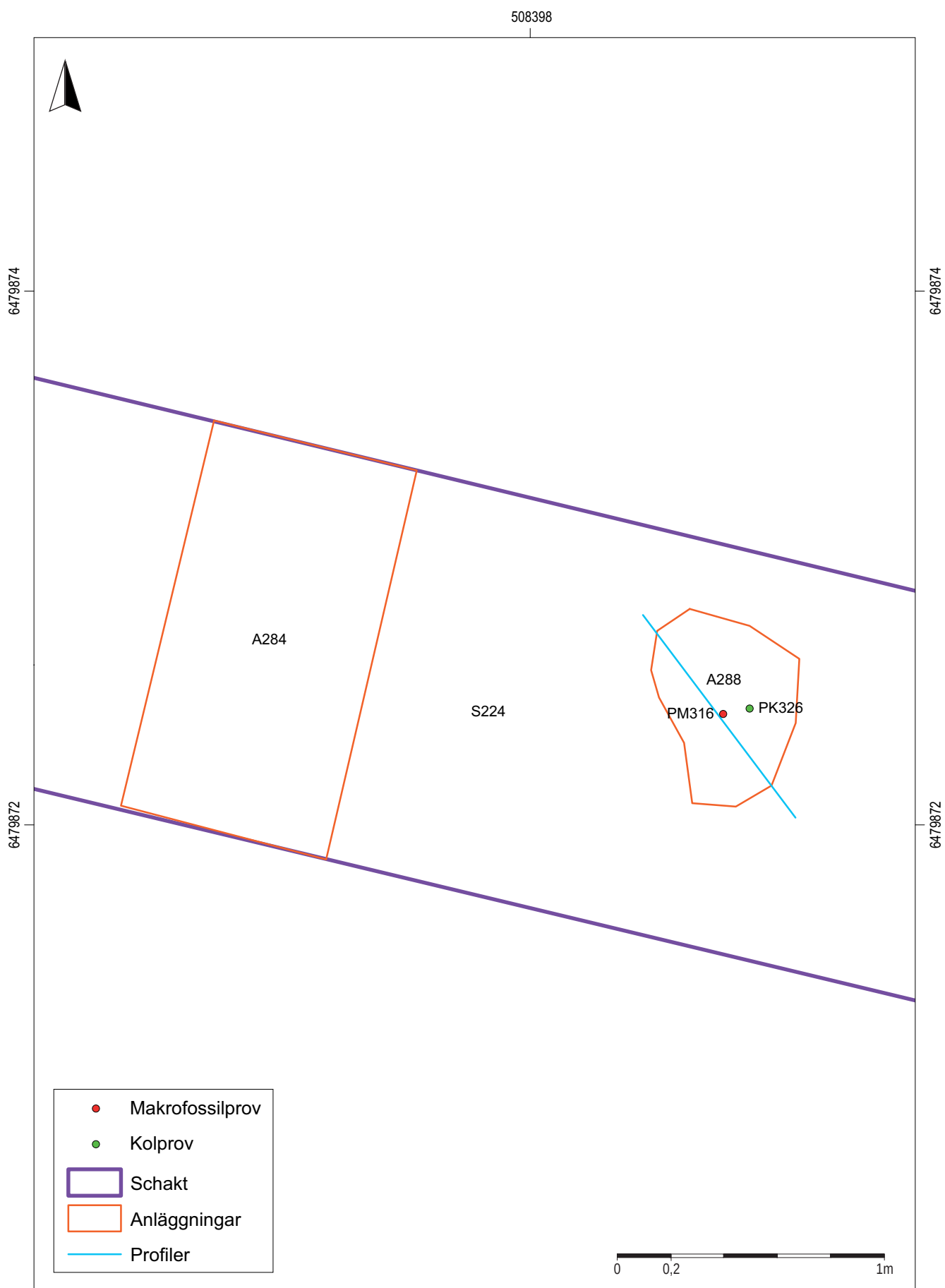
Detalj av Delsträcka 1 med A228. Skala 1:20.

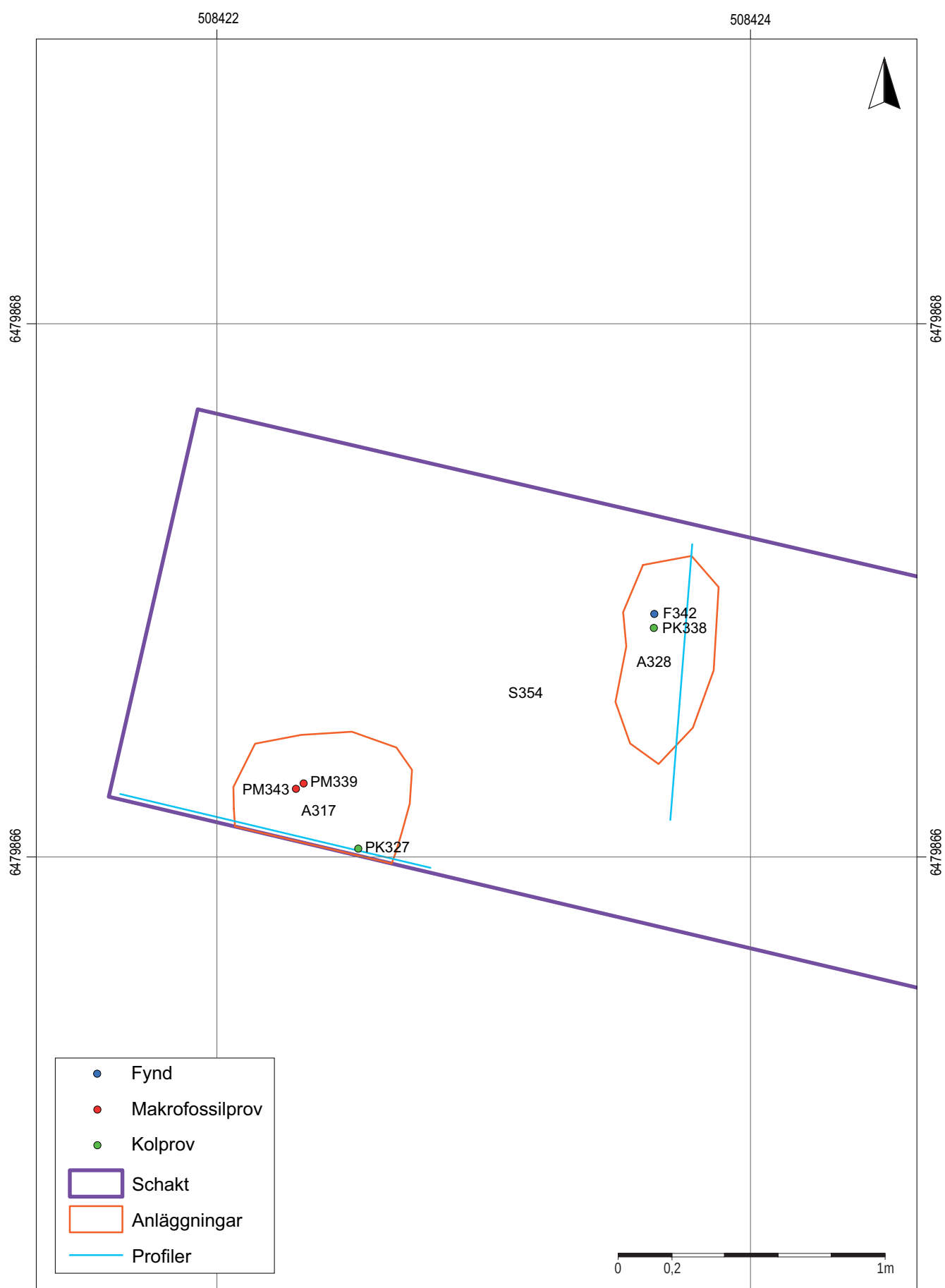
Detalj av Delsträcka 1 med A245. Skala 1:40.

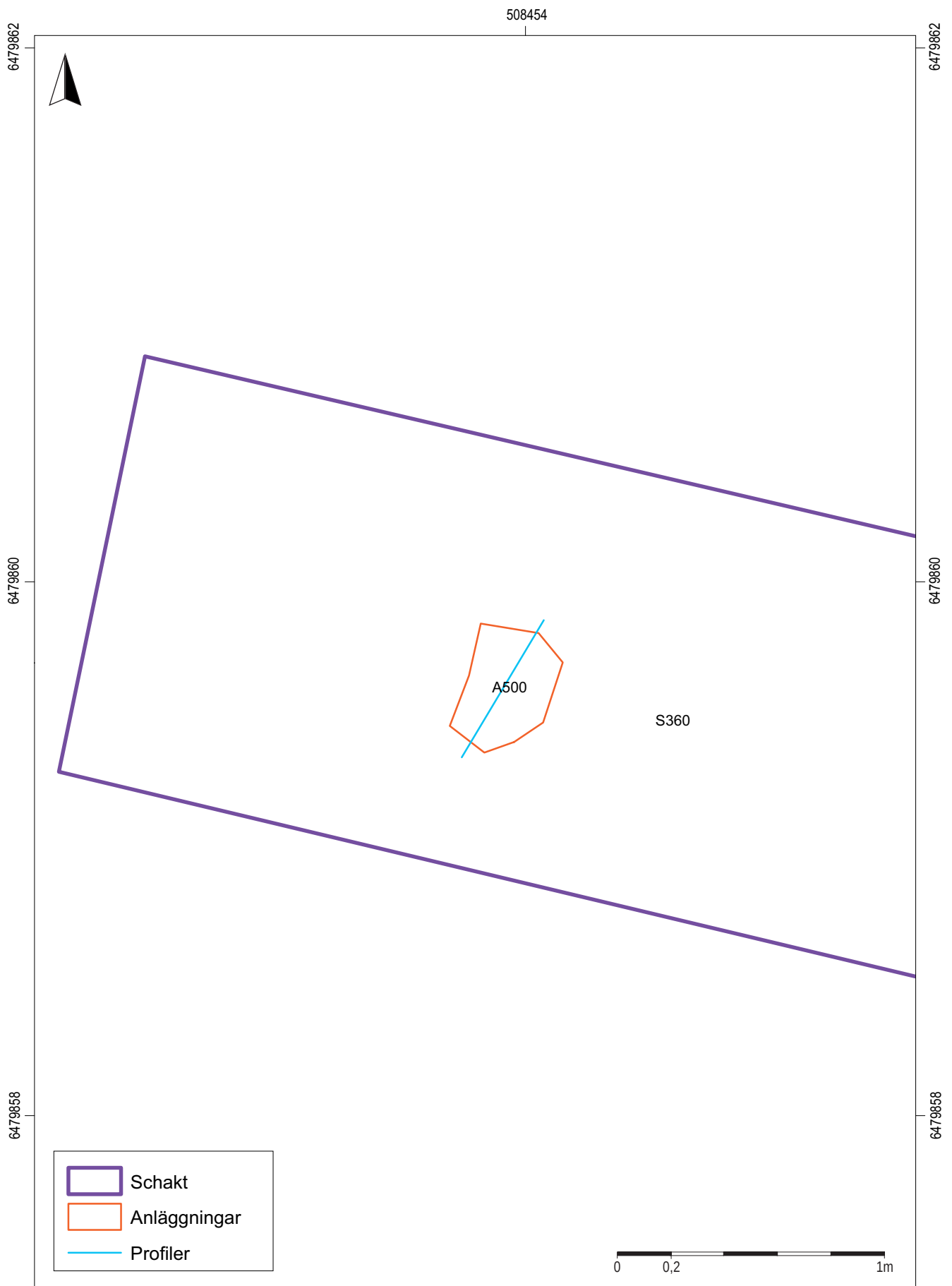
Detalj av Delsträcka 1 med A258 och A310. Skala 1:20.

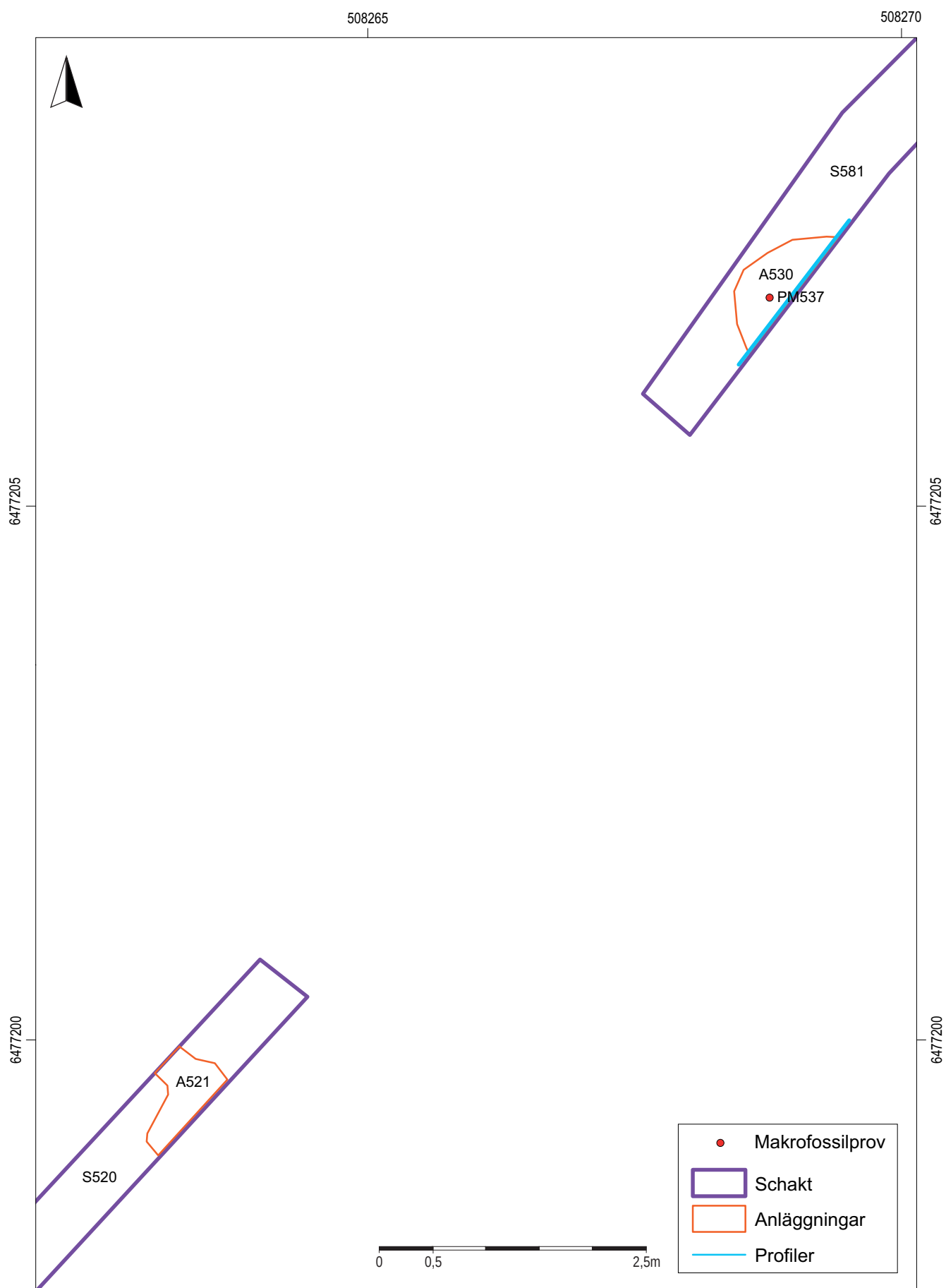
Detalj av Delsträcka 1 med A284 och A288. Skala 1:20.

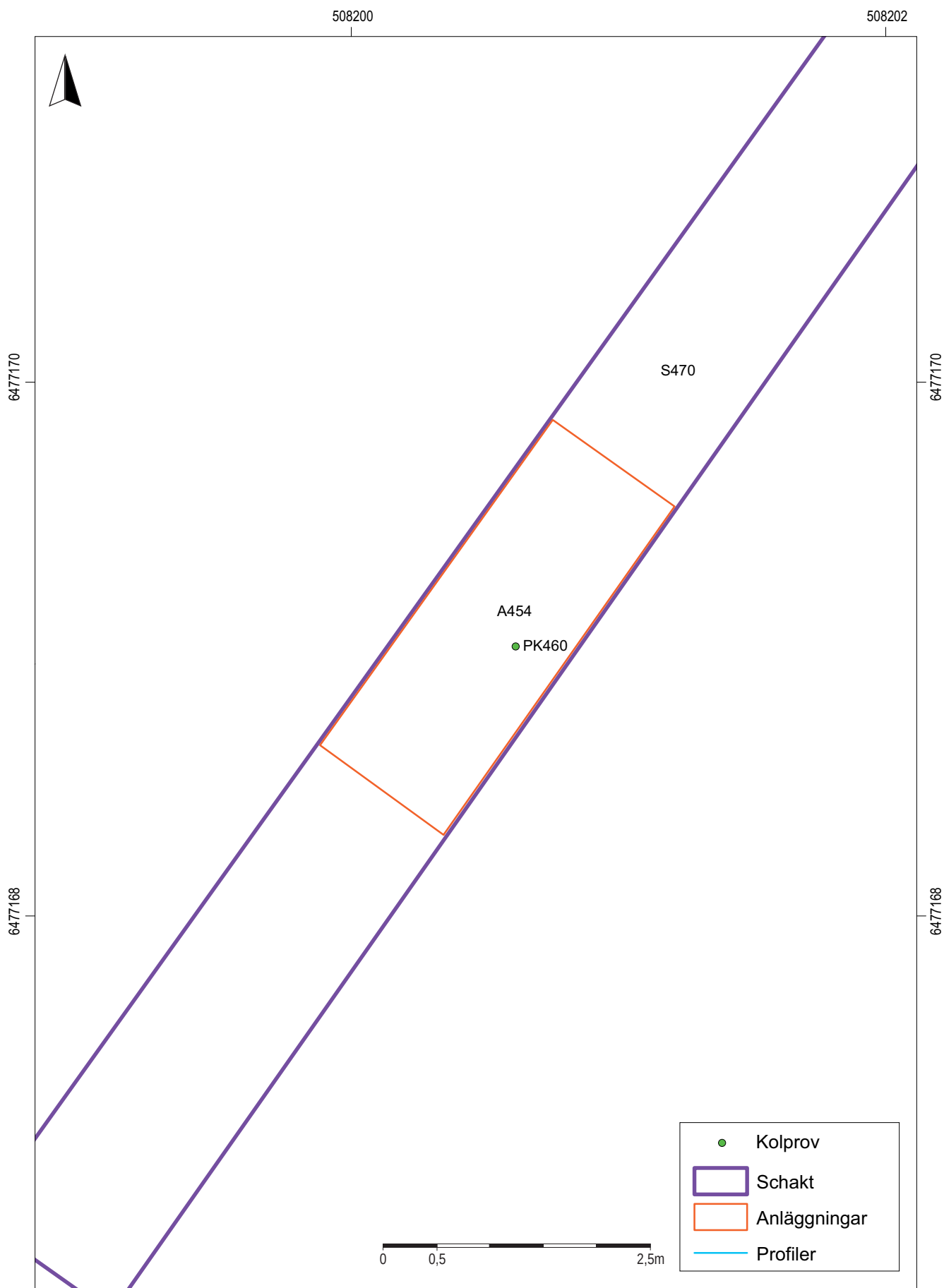
Detalj av Delsträcka 1 med A317 och A328. Skala 1:20.

Detalj av Delsträcka 1 med A500. Skala 1:20.

Detalj av Delsträcka 3 med A521 och A530. Skala 1:50.

Detalj av Delsträcka 3 med A454. Skala 1:50.

Bakgrund: Ortofoto Visning. Detalj av Delsträcka 1 med boplatssområde L2023:7122. Skala 1:200.

Bilaga 6. Foton

Schakt vid Delsträcka 1, Fagersberg. Foto från V, Anders Olofsson, ÖM.

A228, profil mot Ö. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A258, profil mot V. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A328, profil mot V. Foto Johan Levin, ÖM.

A317 från N. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A245 från S. Foto Johan Levin, ÖM.

A500 från SÖ. Foto Johan Levin, ÖM.

Delsträcka 2 vid Lunds backe. Foto från NV, Anders Olofsson, ÖM.

A454, profil mot SÖ. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A521, från SV. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Schaktning vid Delsträcka 3, Sandkulla. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A530 från VNV. Foto Anders Olofsson, ÖM.

A541 från VNV. Foto Anders Olofsson, ÖM.

Schaktning vid Örnsnäs, Delsträcka 4. Foto från NV, Anders Olofsson, ÖM.

Östergötlands museum utförde i november 2021 och april 2022 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheterna Vreta 5:1, Hassla 16:2 m fl i Vallerstads och Allhelgona sn, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för fiberkabel.

Schaktningssträckan var ursprungligen uppdelad i fem delsträckor, dock bortföll en av dessa (vid Biskopsberga, strax norr om Skänninge). Därefter kvarstod fyra delsträckor, Delsträcka 1–4, med en sammanlagd längd av ca 1090 m. Totalt grävdes 36 sökschakt.

Vid undersökningen påträffades tre nya fornlämningar med totalt 14 anläggningar: tre diken, tre gropar, två osäkra gropar, ett kulturlager, ett osäkert stolphål, en kol-/sotkoncentration, en sotkoncentration, en stenansamling och ett stendike. Inom Delsträcka 1, Fagersberg daterades två gropar till förromersk järnålder respektive senmedeltid. Inom Delsträcka 3, Sandkulla daterades en sotkoncentration till högmedeltid-senmedeltid.

ISSN 1403-9273

Rapport 2023:53